

مروری بر رادیوداروهای مورد استفاده در نقشه‌برداری از گره‌های لنفاوی نگهبان

ملیحه حاجی رمضانعلی

گروه داروسازی هسته‌ای دانشکده داروسازی دانشگاه علوم پزشکی تهران

■ مقدمه

در مسیرهای لنفاوی با اندازه و شکل‌های متنوعی قرار دارند و شامل تعداد بالایی از لنفوسیت‌ها و ماکروفاژها هستند که نقش آن‌ها مبارزه در مقابل میکرواورگانیزم‌های مهاجم است. گره‌های لنفاوی با فیلتر کردن ذرات بالقوه خطرناک از لنف، از پخش شدن میکرواورگانیزم‌ها و توکسین‌ها که وارد مایع میان بافتی شده‌اند، به داخل جریان خون جلوگیری می‌کنند. همچنین، گره‌های لنفاوی باکتری‌ها، توکسین‌ها و مواد ذره‌ای را توسط فاگوسیتوز ماکروفاژها تخریب می‌کنند.

سیستم لنفاوی زیرمجموعه‌ای از سیستم گردش خون شامل یک شبکه پیچیده از عروق، بافت‌ها و اعضا است. این سیستم با جمع کردن مایع اضافی از فضای بین سلولی و ویژه از بافت‌ها و وارد کردن آن‌ها به جریان خون به حفظ تعادل مایعات در بدن کمک می‌کند. برداشت چربی رژیم غذایی و دفاع از بدن در مقابل تهاجم عوامل بیماری‌زا از طریق تولید سلول‌های مقابله‌کننده با بیماری‌ها به نام لنفوسیت‌ها از دیگر وظایف این سیستم در بدن است. گره‌های لنفاوی

■ نمونه‌برداری از گره لنفاوی نگهبان^۱

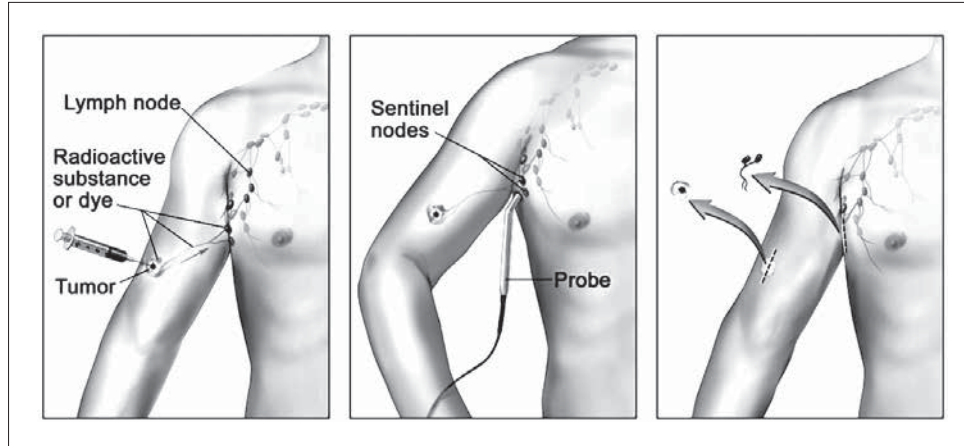
گره لنفاوی نگهبان (SLN)^۲، اولین گره لنفاوی یا گروهی از گره‌های لنفاوی است که لنف جمع‌آوری شده از تومور اولیه را دریافت می‌کند. در مبتلایان به سرطان اگر سرطان از تومور اولیه انتشار یابد، ثابت شده است که SLN‌ها اعضای هدف اولیه‌ای هستند که سلول‌های سرطانی متاستازدهنده از تومور به آن‌ها می‌رسد. بنابراین، تعیین وضعیت گره‌های لنفاوی ناحیه‌ای نزدیک به تومور می‌تواند در تعیین مرحله بیماری و پیش‌بینی گسترش بیماری به سایر نقاط بدن و همچنین طراحی روند درمانی بسیار مؤثر باشد. به این فرآیند نمونه‌برداری از گره لنفاوی نگهبان (SLNB)^۳ گفته می‌شود. در این فرآیند پس از شناسایی SLN‌ها، آن‌ها با روش جراحی خارج شده و برای بررسی حضور یا عدم حضور سلول‌های سرطانی در گره لنفاوی بررسی می‌شوند. اگر SLN حاوی سلول‌های سرطانی نباشد، احتمال بالایی وجود دارد که سرطان به سایر نواحی بدن گسترش نیافته باشد اما برعکس، نتیجه مثبت در آزمایش نشان می‌دهد که سرطان در SLN حضور دارد و ممکن است در سایر گره‌های لنفاوی مجاور و احتمالاً در سایر اعضا وجود داشته باشد. کاربرد اصلی این روش در جراحی سرطان پستان و ملانوما بدخیم است، اگرچه این فرآیند در سایر انواع تومور مانند سرطان‌های سر و گردن، اندومتر، تیروئید، کولون، معده و تعداد دیگری از تومورها با درجات مختلفی از موفقیت قابل استفاده است. روش شناسایی SLN بر پایه تزریق یک ردیاب است که مسیر تخلیه لنفاوی از تومور اولیه را نشان می‌دهد. برای SLNB روش‌های بر پایه رنگ یا بر

پایه ردیاب‌های رادیواکتیو نشرکننده پرتو گاما به صورت جداگانه یا در ترکیب با یکدیگر مورد استفاده قرار می‌گیرند.

در روش بر پایه رنگ از رنگ‌های آبی مانند Isosulfan blue، Methylene blue (MB) و Patent blue V (PBV) (IDC) استفاده می‌شود. در این روش رنگ در اطراف تومور به صورت زیرجلدی تزریق شده و سپس در ناحیه‌ای که نزدیک‌ترین غدد لنفاوی به تومور قرار دارند، شکافی توسط جراح ایجاد می‌شود و گره‌های لنفاوی که رنگ آبی را جذب کرده‌اند، خارج شده و برای بررسی‌های بعدی به آزمایشگاه آسیب‌شناسی فرستاده می‌شوند. مزایای این روش در مقایسه با روش استفاده از ردیاب‌های رادیواکتیو شامل ساده‌تر بودن روش انجام، هزینه پایین‌تر و عدم نیاز به امکانات ویژه است.

ردیاب‌های نشرکننده پرتو گاما که امروزه به‌طور معمول مورد استفاده قرار می‌گیرند، کلوییدهای (معدنی یا بر پایه آلبومین) نشان‌دار شده توسط رادیویزوتوپی مانند تکنسیم - ۹۹mTc^۴ هستند که برای تصویربرداری از گره‌های لنفاوی پیش از عمل جراحی و تعیین محل گره‌های لنفاوی در حین انجام عمل جراحی توسط یک ردیاب گاما مورد استفاده قرار می‌گیرند.

در این روش، ابتدا با تزریق زیرپوستی کلوییدهای نشان‌دار شده با ^{99m}Tc به درون فضای میان بافتی وارد شده و از غشای مویرگ‌های لنفاوی عبور می‌کنند و درون عروق لنفاوی جریان یافته و در نهایت، توسط ماکروفاژهای اولین گره لنفاوی فاگوسیت می‌شوند. در شکل (۱) فرآیند تزریق رنگ

شکل ۱ - چگونگی تزریق رنگ آبی یا ماده رادیواکتیو نشرکننده پرتو گاما در اطراف تومور، شناسایی گره‌های لنفاوی نگهبان توسط تغییر رنگ گره‌های لنفاوی به رنگ آبی و یا با استفاده از ردیاب پرتو گاما و در نهایت خارج کردن آن‌ها توسط جراحی

تا امکان تصویربرداری و ارزیابی در حین عمل جراحی را فراهم کند.

عوامل متعددی مانند اندازه، شکل، بار سطحی، آب‌دوستی و آب‌گریزی سطح و وزن مولکولی ذرات نشان‌دار شده با ^{99m}Tc روی میزان و نحوه برداشت این ذرات توسط گره‌های لنفاوی مؤثر هستند که در میان آن‌ها اندازه ذرات مهم‌ترین عامل تعیین‌کننده رفتار ذرات پس از تزریق زیرجلدی است. ذراتی که کوچک‌تر از چند نانومتر هستند اغلب به غشای مویرگ خونی نفوذ می‌کنند در حالی که ذرات بزرگ‌تر (تا 100nm) می‌توانند به درون مویرگ‌های لنفاوی وارد شوند و به درون گره‌های لنفاوی انتقال یابند. ذرات بزرگ‌تر در فضای میان بافتی برای مدت طولانی به دام می‌افتند. به نظر می‌رسد اندازه بهینه ذرات برای تصویربرداری لنفاوی تقریباً 50 تا 70 نانومتر است اما محدوده

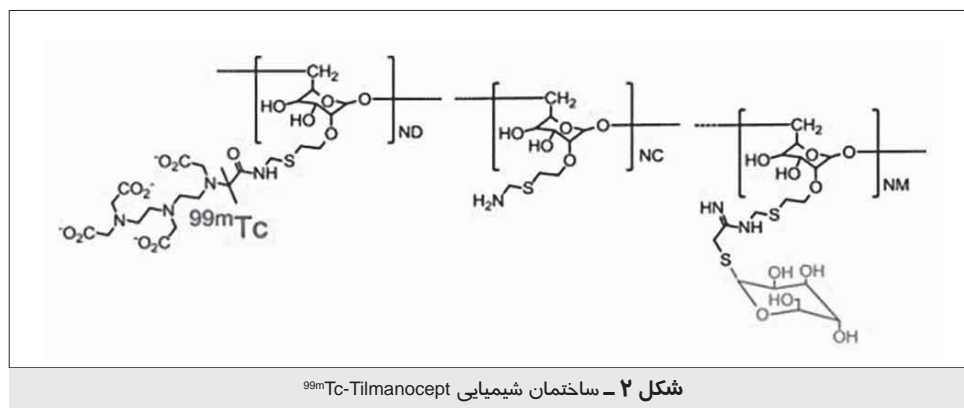
یا کلویدهای نشان‌دار شده با رادیوایزوتوپ نشرکننده گاما و شناسایی SLN نشان داده شده است.

به‌طور ایده‌آل یک عامل تصویربرداری SLN باید به سرعت از ناحیه تزریق پاک شود تا امکان تشخیص آسان گره‌های لنفاوی را که در نزدیکی محل تزریق هستند، فراهم کند. هم‌چنین برداشت رادیواکتیویته در SLN باید گزینشی و به اندازه کافی زیاد باشد تا امکان انجام روش‌های مختلف تشخیصی شامل تصویربرداری از گره‌های لنفاوی پیش از جراحی و تعیین محل گره‌های لنفاوی در زمان انجام عمل جراحی فراهم شود. برای اجتناب از اشباع فرآیند فاگوسیتوز ذرات نشان‌دار توسط گره‌های لنفاوی، اکتیویته ویژه بالا برای کلویدهای نشان‌دار شده ضروری است. نیمه عمر رادیوایزوتوپی که برای نشان‌داری ذرات به کار برده می‌شود، نیز باید به اندازه کافی طولانی باشد

جدول ۱- کلویدهای نشان‌دار شده با ^{99m}Tc مورد استفاده در نمونه‌برداری از گره لنفاوی نگیهان (SLNB)	
نام کلوید نشان‌دار شده با ^{99m}Tc	میانگین اندازه ذرات (nm)
^{99m}Tc -Sulfur colloid	۵۰-۸۰۰
^{99m}Tc -Tin colloid	۳۰-۲۵۰
^{99m}Tc -Calcium phytate	۱۵۰-۲۰۰
^{99m}Tc -Tilmanocept	۷
^{99m}Tc -Albumin nanocolloid	۵-۸۰
^{99m}Tc -Antimony trisulfide colloid	۳-۳۰
^{99m}Tc -Colloidal rhenium sulfide	۸-۶۸
^{99m}Tc -Dextran	۱۰-۴۰۰

آن‌ها که در بالین مورد استفاده هستند، در جدول (۱) آورده شده است. از میان رادیوکلویدهای بیان شده در جدول (۱)، ^{99m}Tc -Tilmanocept و ^{99m}Tc -Sulfur colloid توسط FDA برای به‌کارگیری در بیماران مبتلا به سرطان پستان و ملانوما تأیید شده‌اند.

۱۰-۱۰۰nm هم قابل قبول است. اولین روش‌های تصویربرداری از گره‌های لنفاوی توسط کلویدهای طلا (۱۹۸۸Au) با اندازه ذرات ۹-۱۵nm انجام شدند. امروزه برای تشخیص SLN تنوع زیادی در جنس و اندازه کلویدهای نشان‌دار شده با ^{99m}Tc در جهان وجود دارد که تعدادی از

■ ردیاب‌های SLNB بر پایه گیرنده

جذب میکرواورگانسیم‌های مهاجم، ذرات خارجی و اجسام آپوتوتیک توسط گیرنده‌های شناسایی‌کننده الگوهای اختصاصی در سطح ماکروفاژها آغاز می‌شود که می‌توانند از میان ترکیب‌های متعدد باکتریایی (گیرنده مانوز، گیرنده گلوکان) و چربی‌های باکتریایی (گیرنده‌های لیپوپلی‌ساکاریدها) و هم‌چنین سایر ساختارهایی که در سطح پاتوژن‌ها یافت می‌شوند تمایز ایجاد کنند. در سال‌های اخیر گیرنده‌های مانوز سلولی به‌عنوان هدف در ماکروفاژهای گره لنفاوی نشان‌دار شده با یک عامل رادیواکتیو مورد استفاده قرار گرفته‌اند. ^{99m}Tc -Tilmanocept با نام تجاری Lympho- seek دارای یک بدنه دکسترانی است که به آن چندین مولکول دی‌اتیلن‌تری‌آمین پنتااستیک‌اسید (DTPA)^۵ به‌عنوان شلاتور ^{99m}Tc و مانوز برای اتصال به گیرنده CD-206 در سطح ماکروفاژهای گره لنفاوی متصل شده است (شکل ۲). این ترکیب نتایج عالی در SLNB در حیوانات و انسان‌ها نشان داده است و انتظار می‌رود که به تدریج توسط جامعه پزشکی هسته‌ای مورد تأیید و استفاده قرار گیرد.

زیرنویس

1. Sentinel lymph node mapping
2. Sentinel lymph node
3. Sentinel lymph node biopsy
4. Technetium-99m
5. Diethylenetriaminepentaacetic acid

منابع

1. Giammarile F. Alazraki N. Aarsvold JN. Audisio RA. Glass E. Grant SF. The EANM and SNMMI practice guideline for lymphoscintigraphy and sentinel node localization in breast cancer. *Eur J Nucl Med Mol Imaging* 2013; 40(12): 1932–1947.
2. International atomic energy agency. Radiopharmaceuticals for Sentinel Lymph Node Detection: Status and Trends. IAEA Radioisot Radiopharm Ser. 2015; 6(6).
3. Li J. Chen X. Qi M. Li Y. Sentinel lymph node biopsy mapped with methylene blue dye alone in patients with breast cancer: A systematic review and meta-analysis. *PLoS One* 2018; 13(9): e0204364.
4. Zalewski K. Benke M. Mirocha B. Radziszewski J. Chechlinska M. Kowalewska M. Technetium-99m-based Radiopharmaceuticals in Sentinel Lymph Node Biopsy: Gynecologic Oncology Perspective. *Curr Pharm Des* 2018; 24(15): 1652–1675.